

Aspecte de noutate in materia competentei in procesul civil

Avocat dr. Ion Dragne

Noul Cod de procedura civila, in vigoare de la 15 februarie 2013¹ a adus importante modificari in privinta competentei instantelor in materie civila, in special in ceea ce priveste aplicarea normelor de competenta in timp, a competentei materiale - procesuale si functionale - si a incidentelor privitoare la competenta.

Principala finalitate a recentelor modificari legislative in materie a fost aceea de a se asigura o mai buna corelare intre pozitia instantelor in sistemul puterii judecatoresti si functia jurisdictionala a acestora, de natura sa asigure o mai buna realizare a actului de justitie in materie civila, in acord cu principiile generale ale procesului civil, astfel cum au fost recunoscute, prin valorificarea doctrinei in materie si a jurisprudentei, in noua legislatie².

Intrucat o prezentare cuprinzatoare a tuturor modificarilor legislative intervenite in materia competentei instantelor in procesul civil depaseste limitele prezentei analize, in continuare vor fi evidentiata doar acele elemente de noutate cu impact practic imediat, in scopul bunei intelegeri si aplicarii a noi legi in activitatea avocatiala.

I. Aplicarea normelor de competenta in timp, conform Noului Cod de Procedura Civila.

In privinta succesiunii normelor de competenta, se impune, in primul rand, precizarea ca regulile noi sunt aplicabile exclusiv proceselor incepute dupa intrarea in vigoare a NCPC, adica numai cererilor care au fost transmise prin posta sau inregistrate la registratura instantelor incepand cu 15.02.2013, cererilor expediate catre instante anterior acestei date (chiar daca au fost inregistrate ulterior) sau inregistrate anterior, fiindu-le aplicabile dispozitiile art. 725 din vechea reglementare³.

In privinta succesiunii normelor de competenta in timp, noua reglementare este conforma cu regula consacrata in art. 24 NCPC, care dispune ca prevederile legii noi de procedura se aplica numai proceselor si executarilor silite incepute dupa intrarea acesteia in vigoare.

In acest sens, dispozitiile art. 25 alin 2 teza I-a NCPC mentin regula in conformitate cu care procesele in curs de judecata la data schimbarii competentei instantelor legal investite, vor continua sa fie judecate de acele instante, potrivit legii sub care au inceput, prevedere legala care are menirea de a nu expune justitiabilii la prelungiri nejustificate ale duratei cauzelor.

In teza II-a a aceluiasi articol, se prevede ca in caz de trimitere spre rejudecare, dispozitiile legale privitoare la competenta, in vigoare la data la care a inceput procesul raman aplicabile, spre deosebire de vechea reglementare, cuprinsa in art. 725 C.proc civ, care dispunea in sensul ca "in caz de casare cu trimitere spre rejudecare, dispozitiile legii noi privitoare la competenta sunt pe deplin aplicabile"

¹ Conform Ordonantei de Urgenta a Guvernului Romaniei nr. 4/2013

² Despre principiile fundamentale ale procesului civil sub imperiul vechiului cod de procedura, a se vedea Viorel Mihai Ciobanu-Tratat teoretic si practic de procedura civila, Bucuresti, Editura National, 1997, vol.1, pag. 124 si urmatoarele.

³ In acest sens, prevederile art.3 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea in aplicare a Legii nr.134/2010 privind Codul de procedura civila

Rezulta, astfel, ca noua lege, indepartandu-se de la principiul aplicarii imediate a legii noi in materia competentei, consacra regula mentinerii competentei prevazuta de legea in vigoare la data inceperii procesului, in toate cazurile in care, indiferent de motivul pentru care s-a dispus casarea cu trimitere, fiind indiferenta modificarea ulterioara a regulilor de competenta pe parcursul judecarii cauzei.

Desi norma analizata nu reglementeaza si ipoteza in care se schimba competenta instantelor care vor solutiona caile de atac, adica daca legea de competenta se modifica pe parcursul solutionarii cauzei aflata in curs la instanta inferioara, apreciem ca se vor aplica acelasi reguli, ale mentinerii competentei instantei care avea aceste atributii la data inceperii procesului, neexistand nicio ratiune pentru care regimul instituit prin art. 24 NCPC sa fie inlaturat in favoarea regulii aplicarii imediate a legii noi, de care noua reglementare a inteles sa se indeparteze si sa o recunoasca doar cu titlu de exceptie.

O astfel de situatie de exceptie este data de art. 25 alin. 3 NCPC, care reglementeaza ipoteza desfiintarii instantei ca efect al normei de competenta ulterioare, caz in care dosarele se vor trimite din oficiu instantei competente, potrivit legii noi de procedura.

Textul, care consacra, asa cum se observa, aplicarea imediata a noii legi de procedura, acopera atat ipoteza in care instanta este desfiintata cand dosarele se afla pe rolul instantei desfiintate, cat si pe aceea in care, pana la solutionarea cauzei in fata instantei inferioare (in prima instanta, de exemplu), se desfiinteaza instanta care ar fi fost competenta, potrivit legii in vigoare la data inceperii procesului, sa judece calea de atac, caz in care, pentru a nu pune partea in situatia de a nu i se poate solutiona apelul sau recursul, acesta va fi repartizat spre solutionare instantei devenita competenta, conform noii legi, sa judece respectiva cale de atac.

II. Competenta materiala a judecatoriei si tribunalului, conform NCPC.

Cele mai importante modificari intervenite in materia competentei au in vedere repartizarea atributiilor jurisdictionale intre cele doua categorii de instante, in principal sub aspectul competentei materiale procesuale. In privinta competentei materiale procesuale si functionale a curtilor de apel si a Inaltei Curti de Casatie si Justitie, noutatile legislative nu sunt de o asemenea anvergura, motiv pentru care analiza de fata va privi, in principal, competenta instantelor inferioare, urmand a se face referire la corelarea normelor de competenta ale acestora cu cele privitoare la curtile de apel si Inalta Curte de Casatie si Justitie.

Cu privire la judecatorie, modul de redactare al art. 94 NCPC, corelat cu dispozitiile art. 95 din acelasi act normativ, conduc la concluzia ca plenitudinea de competenta in prima instanta a judecatoriei, consacrata de art. 1 pct. 1 din vechiul Cod de procedura civila a fost inlocuit cu caracterul special al normelor care consacra competenta judecatoriei in prima instanta, aceasta urmand sa judece procesele si cererile in materie civila doar in limita atributiilor conferite de literele a-j.

Fara a face o analiza a fiecarei atributii jurisdictionale dintre cele reglementate in art. 94 pct. 1 lit. a-j NCPC, se constata ca judecatoria solutioneaza, de principiu, toate cererile in materie de familie si tutela, cererile referitoare la inregistrarea in registrele de stare civila, cererile in materie de administrare a cladirilor cu mai multe etaje, apartamente sau spatii, aflate in proprietatea exclusiva a unor persoane diferite, cererile privitoare la hotarul proprietatilor, servituti si alte limitari ale dreptului de proprietate, cererile de evacuare, cererile posesorii, cererile privind obligatia de a face sau a nu face neevaluabile in bani, cererile de imparteaala judiciara, indiferent de valoarea acestora, precum si cererile evaluabile in bani in valoarea de

pana la 200.000 lei.

In ceea ce priveste competenta materiala a tribunalelor, spre deosebire de dispozitiile mai sus-amintite, art.95 pct.1 NCPC preia aproape in integralitate dispozitiile art. 1.1 ale Codului de procedura civila de la 1865 care consacrau competenta judecatoriei de a solutiona cereri in prima instanta, disponand ca tribunalele "judeca in prima instanta toate cererile care nu sunt date prin lege in competenta altor instante".

In consecinta, vointa noii legi procesual civile trebuie sa fie interpretata in sensul ca tribunalul este instanta de drept comun in materie civila cu privire la competenta solutionarii acestor cauze in prima instanta.

Rezulta astfel ca, ori de cate ori in Codul de procedura civila sau in legi speciale nu se prevede care este instanta competenta sa solutioneze o anumita cerere in prima instanta, aceasta va fi de competenta tribunalului si nu a judecatoriei, asa cum era cazul sub imperiul vechii reglementari.

Tribunalului ii revine, de asemenea, competenta de a solutiona ca instanta de apel, conform art. 95 pct. 2 NCPC apelurile declarate impotriva hotararilor pronuntate de judecatorii in prima instanta, dispozitie care trebuie coroborata in principal cu prevederile art. 483 alin. 2 NCPC in care sunt enumerate cererile in care hotararile pronuntate nu sunt supuse recursului.

Dintre acestea, se constata ca cvasitotalitatea hotararilor pronuntate de judecatorii, conform competentei acestora de a solutiona cauze civile in prima instanta (stabilite conform art. 94 pct. 1 NCPC) sunt supuse doar apelului, inclusiv a cererilor evaluabile in bani in valoare de pana la 500.000 lei (care pot fi solutionate de catre judecatorii fie ca efect a majorarii pretentiilor reclamantului pe parcursul judecatii, conform art. 204 alin. 2, pct. 2 NCPC, fie ca efect a aplicarii regulilor de determinare a competentei dupa valoarea obiectului cererii introductive de instanta, reglementate intre art. 98 si 106 din NCPC). Se cuvine, de asemenea, observatia ca, in conformitate cu prevederile art. XVIII din Legea nr. 2/2013 privind degrevarea instyantelor precum si pentru pregatirea punerii in aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedura civila, in procesle inceute intre data de 15.02.2013 si pana la data de 31.12.2013, nu sunt supuse recursului hotararile pronuntate in cererile evaluabile in bani in valoare de pana la 1.000.000 lei, astfel ca, in baza normei tranzitorii mai sus-aratate, in perioada 2013-2016 tribunalul va solutiona exclusiv apelurile declarate impotriva hotararilor pronuntate de judecatorii iun prima instanta, in cazul in care au fost legal investite sau a crescut valoarea pretentiilor reclamantului chiar peste pragul valoric de 500.000 lei, dar nu mai mult de 1.000.000 lei.

In fine, tribunalul are dreptul de a solutiona si recursuri impotriva unor hotarari judecatoresti pronuntate in prima instanta, precum si in alte cazuri prevazute de lege, inasa numai atunci cand legiuitorul prevede in mod expres aceasta competenta a sa.

Un aspect de caz special este, de exemplu, prevazut de art. 440 care consacra calea de atac a recursului la instanta ierarhic superioara impotriva hotararii care consfinteste tranzactia intervenita intre parti(care poate fi exercitata exclusiv pentru motive procedurale).

Astfel, in ipoteza in care in oricare dintre materiile prevazute la art. 94 lit. a-j NCPC litigiul dintre parti se finalizeaza prin tranzactie impotriva hotararii prin care s-a consfintit invoiala partilor se va putea exercita recurs si nu apel, iar aceasta va fi de competenta tribunalului, in baza normei speciale reglementate de art. 440.

Aceiasi este situatia si in cazul hotararii prin care se ia act de recunoasterea pretentiilor de catre parati (art. 437 NCPC), precum si a hotararii prin care instanta constata perimarea(art.421 NCPC), cu conditia evidenta ca acest incident sa intervina intr-o cauza aflata pe rolul judecatoriei

Tot astfel, este competent tribunalul sa judece recursul impotriva incheierii prin care instanta admite cererea de suspendare a judecatii procesului sau respinge o cerere de repunere pe rol a procesului, cu respectarea aceleasi conditii, ca litigiul sa fie inregistrat pe rolul judecatoriei.

Se poate constata astfel ca, din punct de vedere al competentei materiale functionale, NCPC consacra competenta materiala comuna a tribunalului de a solutiona cauze civile in prima instanta, prevede pentru aceasta instanta o competenta extinsa in solutionarea apelurilor impotriva hotararilor pronuntate de judecatorii in prima instanta si reglementeaza competenta cu titlu de exceptie a tribunalului ca instanta de recurs.

Competenta materiala a curtii de apel, reglementata de art. 96 NCPC, este restransa, ca si in vechea reglementare, in ceea ce priveste judecata in prima instanta, doar cu privire la cererile in materie de contencios administrativ si fiscal, cu precizarea ca aceasta nu mai se raporteaza la actele administrative ale autoritatilor centrale, ci este data de legea speciala la care face trimitere art. 96 pct. 1 NCPC.

Curtea de apel are insa, conform art. 96 pct. 2 NCPC, competenta comuna de a judeca apelurile in materie civila intrucat, potrivit textului de lege enuntat, aceasta judeca apelurile declarate impotriva hotararilor pronuntate de tribunale in prima instanta.

Intrucat, asa cum s-a aratat mai inainte, tribunalele sunt instantele de comun in judecarea cererilor in materie civila in prima instanta rezulta ca, exceptand apelurile care, potrivit art. 483 alin. 2 NCPC, sunt solutionate de tribunale (este vorba in principal despre apelurile pronuntate in materiile reglementate de art. 94 lit. a-j NCPC), toate celelalte apeluri se vor solutiona de catre curtile de apel.

In privinta competentei curtii de apel de a solutiona recursurile, noua lege instituie aceleasi dispozitii restrictive, prevazand ca aceasta judeca "ca instante de recurs in cazuri anume prevazute de lege"- art. 96 pct. 3 NCPC.

Astfel de cazuri de exceptie pot privi hotararile prin care se ia act de invoiala partilor, cereri de primare, de suspendare a cursului judecatii, intocmai ca si la explicatiile pe marginea competentei tribunalului ca instanta de recurs, cu precizarea ca instanta care a pronuntat hotararea recurata trebuie sa fie tribunalul si nu judecatoria.

In ceea ce priveste competenta materiala a ICCJ legea ii consacra atributia de a solutiona recursurile impotriva hotararilor curtilor de apel, consacrand, astfel, rolul acesteia de instanta de drept comun in materia recursului, corespunzator rolului curtii de apel, de instanta de drept comun in material apelurilor si a tribunalului, de instanta de drept comun in materia judecarii pricinilor in prima instanta.

Cu caracter de noutate, ICCJ are competenta exclusiva, conform art. 97 pct. 3 NCPC, de a solutiona cererile in vederea pronuntarii unor hotarari prelabile pentru dezlegarea unor probleme de drept, procedura reglementata de art. 519 si urm. NCPC.

Prin aceasta procedura, ca si prin competenta de a solutiona recursurile in interesul legii, s-a urmarit extinderea competentei ICCJ in ceea ce priveste asigurarea unei practici judiciare unitare, astfel cum este intitulat Titlul III din Cartea a II-a a NCPC.

Noutati legislative in materia competentei sunt de asemenea in ceea ce priveste regulile pentru determinarea competentei materiale procesuale in functie de valoarea obiectului cererii (art. 98 si urmatoarele), in ceea ce priveste competenta teritoriala (prin reglementarea unor cazuri noi de competenta teritoriala exclusiva si alternativa si prin reglementarea competentei facultative in art. 127) precum si in privinta incidentelor procedurale cu privire la competenta instantei, aceste aspecte urmand a face obiectul unei analize separate.